

<http://www.diva-portal.org>

Preprint

This is the submitted version of a chapter published in *Den sjungande staden: en bok om körlivet i Lund*.

Citation for the original published chapter:

Lamberth, M. (2013)

Balsam för själen: en studie om kyrklig körsång i Lund.

In: Stig Palmkron (ed.), *Den sjungande staden: en bok om körlivet i Lund* (pp. 73-79). Lund:

Palmkrons förlag

Föreningen Gamla Lunds Årsbok

N.B. When citing this work, cite the original published chapter.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-33136>

Balsam för själen

Om kyrklig körsång i Lund

Marion Lamberth

Kyrkan är Sveriges största konsertscen med en stilistisk bredd utan like. Här spelas alltifrån traditionell kyrkomusik från medeltiden till rykande färsk musik från vår egen tid, och på scenen samsas högt utbildade professionella musiker med glada amatörer i alla åldrar.

Varje kyrklig församling har minst en kör som träffas regelbundet varje vecka under ledning av sin körledare för att öva inför gudstjänster och konserter.

Behöver jag påpeka att körsångarnas insatser alltid är ideella, vill säga frivilliga och oavlönade? Fast det stämmer inte.

Lönen – belöningen – är också ideell.

Den stavas glädje, avkoppling och gemenskap och hämtas direkt ur musiken.

Från då till nu

Den kristna kyrkan har spelat en viktig roll för framväxten av den västerländska konstmusiken eller klassiska musiken som den också kallas något förenklat.

I klostren som var våra tidigaste lärosäten odlades kunskap och lärdom. Här tillkom notskriften och flerstämmigheten experimenterades fram. Till och med något så profant som den moderna musikteatern har sina rötter i de liturgiska spel som framfördes på kyrkbacken i samband med kyrkliga högtider under medeltiden. Och vice versa har den barocka operan inspirerat kyrkomusiken till de storverk för solister, kör och orkester som fortfarande tillhör standardrepertoaren.

Idag möts alla musikaliska stilar i kyrkans rum. De liturgiska melodierna är gregorianska medan koraler och orgelmusik är allt från renässans till samtida, den fria vokalmusiken likaså. Tillsammans med nutida konstmusik och dagens populärmusik ger det en stilistisk bredd som gör kyrkomusikscenen unik.

Men musiken i kyrkan var också omdiskuterad då det inte undgick att man kunde bli både road och rörd av den. ”När jag kommer på mig att jag blir rörd av sången och inte av orden som sjungs går jag och biktar min synd”, säger kyrkofadern Augustinus i sina Bekännelser. Men han medger också att musik kan leda till frälsning.

Musikens betydelse

Diskussionen om musikens betydelse och verkan är fortfarande aktuell. Enligt den antika tradition, till vilken också Augustinus anknyter, sågs musik som medel för rekreation och nöje, och för andliga upplevelser. Aristoteles menar att upplevelsen av musik leder till katharsis eller rensning av själen. Musik ansågs också vara karaktärsdanande och i vidare mening manipulativ. Medan Erasmus av Rotterdam var tveksam mot nyttan av en musikalisk fostran, såg Martin Luther den som fundamental, ty den öppnar enligt honom människornas ögon för allt som är skönt och gott.

Under sjuttonhundratalet ansågs musiken förena nytta och nöje, och under artonhundratalet dominerar återigen uppfattningen om att musik leder till rensning och andlig upplevelse.

Nu betonas särskilt musikens roll som social aktivitet. Att tillsammans göra eller uppleva musik skapar gemenskap. Man har också insett att känslorna som uppstår genom musikaliska upplevelser är personliga och individuella. Musikens betydelse är inte statisk och förbestämd utan skapas i mötet med olika kontexter, till exempel tid och rum. Det förklarar bland annat också varför populärmusik kan finnas med i körens repertoar.

Hur ser det då ut i Lund?

Jag har gjort en ministudie över den körsång som bedrivits inom Lunds kyrkliga samfällighet under 2012 med fokus på vuxna körsångare, deras musikaliska bakgrund och relation till musik, i synnerhet körsång. Sångarnas profil kompletteras med kommentarer av några körledare och av författaren i egenskap av musikhistoriker.

Studien har genomförts med hjälp av enkäter som delades ut till 14 körer och deras körledare under januari 2013. Sammanlagt har 146 körsångare och åtta körledare medverkat i denna undersökning.
Varmt tack till alla!

Vilka är kyrkans körsångare?

Inom de flesta körerna går tre stycken kvinnoröster på två mansröster. Det kan tyckas vara en snäv könsfördelning då idealet i dagens kyrkliga körsång är fyrstämmigt blandat, men denna numeriska obalans vägs upp av att mansröster i regel är mera bärande än kvinnornas.

De yngsta körmedlemmarna i denna studie är omkring 20 år och de äldsta omkring 75, med en genomsnittlig ålder på cirka 50 år. Vissa körer eftersträvar en jämnare åldersgruppering för att kunna uppnå en homogen klang. Det är oftast i dessa körer som nya medlemmar måste provsjunga för att bli antagna.

Ungefär varannan körsångare sjunger i en kör som tillhör den egna församlingen, varannan kommer utifrån. Troligen är det körens speciella profil och repertoar som lockar sångare utifrån.

Vissa sångare började redan i tidig ålder, andra i tonåren eller som unga vuxna. En stor grupp av mina informanter började först i mogen vuxenålder eller senare, och några av dem har blivit speciellt tillfrågade att gå med i en kör. De flesta har haft flera års avbrott vilket kan bero på föränderliga livsomständigheter.

Spelar ofta något instrument

Ingen körledare förväntar sig kunskaper i notläsning hos sina sångare, men vi får anta att många ändå kan läsa noter. Det kan vara en kunskap som sångaren utvecklat inom den allmänna skolans musikundervisning eller också genom sin ofta mångåriga körsångspraxis.

Bland dem som svarat på min enkät finns många som lärt sig spela ett instrument, vilket innebär kontinuerlig träning i notläsning samt en viss förståelse för musikens övriga parametrar. Tre av fyra tycks kunna spela lite piano eller gitarr, vissa till och med flytande. Övriga instrument som spelas är fiol, cello, orgel, blockflöjt, tvärflöjt, klarinett, saxofon, valthorn och trombon samt elbas.

Koppling till religionen

Fyra av fem sångare har angett att det är just vokalmusik som attraherar dem och tre av fem betonar betydelsen av den gemenskap som uppstår i en kör. Var tredje körsångare uppger dessutom att körsång är en del av den individuella religionsutövningen.

Stor stilistisk bredd

Det är ingalunda enbart den sakrala musiken som faller körsångarna i smaken. Tvärtom är den musikaliska bredden stor. Den omfattar – i fallande ordning – folkmusik och visor, symfonisk musik, kammarmusik, musikteater och opera samt jazz och blues.

Nutida konstmusik är minst omtyckt, trots att det bevisligen sjungs en hel del nyskriven sådan i de körer som undersökts här.

Bland de musikaliska stjärnstunderna utanför körsångsverksamheten nämns konserter med The Vocal Six, First Aid Kit, The Real Group, Lionel Richie på Globen i Stockholm och Anna Ternheim på Victoriateatern i Malmö, förutom Evita på Malmö opera, Jesus Christ Superstar i Stockholm, Wagners Parsifal i Köpenhamn och Malmö samt Puccinis Turandot i Göteborg, men också Jul i folkton eller något så stillsamt som orgelmusiken i Allhelgonakyrkan under långfredagsgudstjänsten.

Starka musikupplevelser

Körsångaren är i regel trogen sin egen församling och besöker främst de egna arrangemangen, måhända också på grund av sin egen aktiva delaktighet.

Vid dessa tillfällen inträffar också de stora musikaliska upplevelserna: vår-, höst- och julkonserter, men det kan också vara en vanlig repetition där "allt gick bra". En kör har i samband med en resa till Barcelona haft tillfälle att sjunga i den berömda katedralen Sagrada familia, vilket förstås var en stor upplevelse för deltagarna.

För övrigt är det många som positivt omtalar det samarbete med andra körer, solister och en orkester i Mozarts Requiem som uppfördes i Lunds domkyrka i samband med stiftshögtiden samt en och annan konsert i samband med Lunds körfestival. Båda evenemangen får räknas till höjdpunkterna i Lunds körmusikliv under 2012.

Balsam för själen

När körsångarna ombads att beskriva vad musik betyder i deras liv är glädje och gemenskap de ord som förekommer oftast, förutom ett summariskt "allt" eller "mycket". De kompletteras med beskrivningar av fysiskt välmående som avkoppling, njutning, stressminskning eller ro, trots den fysiska ansträngning och disciplin som en körövning faktiskt innebär. "Jag är ofta trött när jag går till körövning, men pigg och glad när jag går hem", säger en av informanterna.

Andra beskriver musikens betydelse i filosofiska dimensioner.

"Musik betyder för mig att kunna uttrycka en dimension som kanske inte kommer fram annars: glädje, gemenskap, poesi och livsförståelse", säger en av körsångarna. En annan ser musik som "ett viktigt livsinnehåll" och "en hjälp för att känna djup och mening i tillvaron".

Hos några sångare anar man en närmast andlig upplevelse när de talar om musik som själavård, livselixir eller balsam för själen och menar att de med hjälp av musiken lyckas komma i kontakt med sitt innersta eller föra ett samtal med Gud.

Vad säger körledarna?

Margareta Gårder Forss är kantor i Sankt Peters klostrets församling och leder Kör Sankt Peters Kloster. På repertoaren står såväl nyskriven som gregoriansk musik samt Taizésång. Hon ser som sin främsta uppgift att bevara den kristna gudstjänstens tradition samt att leda församlingens uttryck i sång.

Larsåke Sjöstedt som leder Helgeandskören, Jubilatekören och Ceciliakören i Helgeands församling berömmar sina körsångare "vars insatser är ovärderliga och förgyller våra gudstjänster på ett fantastiskt sätt. Några medverkar även som försångare och instrumentalister och det är mycket betydelsefullt, speciellt när budgeten är så liten som den är." Larsåkes körer sjunger mest traditionell kyrkomusik och har medverkat bland annat i Mozarts Requiem vid stiftshögtiden.

Yvonne Carlström leder tre vuxenkörer med olika inriktning och ambition i Norra Nöbbelövs församling.

Under 2012 har de medverkat i uppsättningen av Mozarts Requiem i Lunds domkyrka och varit på körresa till Barcelona. Hon ser som körens huvuduppgift att "medverka i och ge inspiration till församlingens gudstjänstliv, vilket också är grunden till allt annat musicerande."

Ulf Berggren är körledare för Sankt Hanskören och Fredagskören i Lunds Östra Stadsförsamling. På repertoaren står mindre verk ur den klassiska kyrkosångsrepertoaren samt lättare musik som nya psalmer och schlager. "Det ideella arbetet är helt avgörande i en församlingskör. Det skapar gemenskap."

Makiko Nakamura-Ottosson leder Maria Magdalena-kören som också ingår i Lunds östra stadsförsamling. Som höjdpunkter inom församlingens körverksamhet för år 2012 nämner hon höst- och julkonserten med kyrkans alla körer och en kammarorkester, förutom luciakonsert och en jubelgudstjänst med anledning av Maria Magdalena kyrkas 20-årsdag.

Körens repertoar håller sig inom den lättare genren från klassisk kyrkosångsrepertoar till folkmusik, filmmusik och popmusik. Hon beskriver den ideella dimensionen i sitt yrke med "att förkunna kristet budskap och förmedla musikalisk bildning."

Stefan Ekblad är körledare för Katedralkören, Koralkören och Michaelkören i Lunds domkyrkoförsamling med en repertoar från Bach och Händel till Messiaen, Sven-Erik Bäck och Steve Dobrogosz.

Som höjdpunkter för år 2012 nämner han Bachs Johannespassion och Händels Messias samt körens deltagande vid Lyckå kammarmusikfestival. Han vill med sitt arbete "föra vidare ett kulturarv som sedan kören förhoppningsvis sprider vidare ut till konsertbesökarna."

Hanna Forsblad är körledare för Tornkören i Torns församling med en repertoar som är klassisk kyrkomusikalisk och vis-baserad.

Hennes kör samarbetar med en annan, inte sakral kör, vid två tillfällen under året. Hon har själv ett förflutet som orkestermusiker och menar att det ibland tycks finnas en större kärlek och lust till musik bland amatörer än hos professionella musiker.

Johan-Magnus Sjöberg är körledare för Allhelgona Motettkör och Helgonakören vid Lunds Allhelgonaförsamlingen. Han har också en stark profil som tonsättare och vårdar den konstmusikaliska

tradition inom kyrkomusiken som sträcker sig från Schütz, Bach, Haydn och Mozart vidare till nutida tonsättare som Sven-Erik Bäck, Sven-David Sandström, Jan Sandström och Johannes Johansson.

En av höjdpunkterna i församlingens musikliv under 2012 var uruppförandet av hans eget Requiem som också uppmärksammats som en av årets stora musikhändelser bland körsångarna.

Hans kommentar om den ideella dimensionen i hans verksamhet är kort och koncist "ovärderlig!"

Bortom orden

Kyrkomusikern tillfaller rollen som både förnyare och bevarare av denna musikaliska tradition, med krav på historisk stilmedvetenhet och kunskaper om musikalisk uppförandepraxis.

Men vad vore dessa om inte kyrkomusikern också hade pedagogiska kvalitéer? Kören ska tränas och ledas, uppmuntras och utmanas. Målet är alltid detsamma: att göra så bra ifrån sig som möjligt utifrån det underlag som finns.

Körsångaren befinner sig mitt inne i det musikaliska skeendet, med kroppen som sitt musikinstrument. När kören ställer upp sig i koret och dirigenten ger tecken händer det magiska: sången öppnar dörren till det som ligger bortom orden.

Marion Lamberth är filosofie doktor i musikvetenskap med anknytning till Lunds universitet och Linnéuniversitetet. Hon är också verksam som kyrkomusiker vid Tyska Evangeliska Församlingen i Malmö.